



Sunday Chabura

בדיקת חמץ

**אם כבר כיבד וניקה את
ביתו**

מראה מקומות

א) ירושלמי פסחים ב: מובא שאפילו בחצירות שאכלו לחמי תודה, וממילא כבר בדקם כדי שלא להשאיר נותר, מ"מ בדקו עוד משום בדיקת חמץ. והטעם שלא לחלק בין בדיקה לבדיקה.

ולפ"ז אפילו אם כבר ניקה את ביתו מ"מ חייב לבדוק עוד משום תקנה הנ"ל. מיהו משום זה סגי אם בודק במקום אחד. וא"צ לבדוק כל ביתו

ב) כך מבואר בתרומת הדשן סימן קל"ג שכתב שמשום תקנה הנ"ל סגי בבדיקת חדר אחד. אלא שהביא שיש עוד טעם לבדוק עוד. והוא משום שאף שעשה ניקוי וכיבוד, מ"מ כיון שלא בדק לאור הנר, יש חשש שנשאר חמץ בחורין ובסדקים. ומשו"ה צריך לבדוק כל ביתו עוד פעם

ג) שו"ע או"ח סימן תל"ג סעיף י"א פסק שמי שכיבד חדרו ביי"ג אע"פ שכיון לבדוק מ"מ צריך לבדוק עוד בליל י"ד ובמג"א שם ס"ק כ' כתב שאם בדק אכסדרה לאור החמה אז שוב א"צ לבדוק (חוץ מחדר אחד מטעם שלא לחלק...)

ד) משנה ברורה שם ס"ק מ"ד ומ"ה.... פסק שצריך לבדוק שנית שעה"צ אות נ"ו מפקפק על סברת התרומת הדשן. דמהיכי תיתי שכדי לקיים "שלא לחלק" סגי בבדיקת חדר אחד. הא אפשר שלעולם צריך לבדוק כל חדר וחדר משום גזירה זו

ה) שערי תשובה/מהרי"ש (מובא בקיצור בשערי תשובה) שאם כבר ניקה וכיבד היטב באופן שברור שאין שם חמץ שוב א"צ לבדוק

ה) דעת תורה סימן תל"ג סעיף ב' בשם דעת קדושים כתב שבאופן הנ"ל חשוב כמקום שאין מכניסין בו חמץ

אלא שלפי הנ"ל קשה האיך מברכין על בדיקת חמץ אם כבר אין עליו חיוב בדיקה

ו) עיין משנ"ב תל"ב ס"ק י"ב בענין הנחת יי פתיתין של חמץ ובשעה"צ שם ס"ק י"ב שהביא העמק שאילה שפסק שלפי מנהגינו שמכדבדין הבית היטב, נמצא שיש חיוב מדינא להניח הפתיתין

ז) ערוך השולחן שם ס"ק י"ג כתב שכיון שעיקר תקנתם הוא לבדוק בליל י"ד ממילא עדיין חייב לבדוק בליל י"ד בברכה

וידוע שהרב אהרן קוטלר זצ"ל היה נוהג לשאול לבני ביתו על כל חדר וארון האם כבר ניקו. ואם אמרו שניקו אז לא בדקו. ולפ"ז נמצא שהחיוב בליל י"ד הוא לאִשר שבאמת קיים בדיקה בכל מקום. או ע"י בדיקה או שידע שכבר בדקו

לפירוש רש"י דפירש [שלם בשעת ביעורו בשש] [בשעת ביעורו היינו צו' ומו' וזליך השבתו בכל דבר] בשעה תמימה מודה שמעטו בכל דבר וה"ל שמואל מפוליאח אמר שמעתי על ר"י ברי' אברהם שהיה רגיל להשהות פרוסה אחת מלשורה עד תחלת שעה ז' (ב) כדי לקיים ביעור [למך ממנו. מ"י] כדפי' [ר"ת] דפי' [דשלם] בשעת ביעורו נתחלת [שש] [שזע] ופליאה היא (ב) דמפני (פרשה) * [נרכה] לביעור שאינה אלא מדרבנן היה קומך [שמעיהם היו תלין לפניה ברכה על השעות לעמוד בספק תשימו מתחלת שזע: וכן בתשובת קולן:]

תקדו [שם] חמצו ש' נכרי עושה לו מחיצה. וספק ראצ"ה הדיכא דמונת פתת של י"ג עם פתות כשרים לרין לעשות הכירא דלא דליה אינשי מיניה: [משמסר מפתחות. ע"י פ' ח"ה:]

[דף ע"ב] צריך שיבטל בו. כדפרש"י וראצ"ה קבל מר"י הלוי לרין לומר ליטול ולהוי הפקר כעפרא דארעא ולה"ג ורש"י לא הועיל הפקר וכן נהג רבינו יואל הלוי ובתשובת רש"י כתב שמד בו. מ"י:]

תקלה [שם] וצריך שיבטל בו. רש"י פירש בתשובה שמד בלילה יטול (ב) ויש נוהגין לנטול ממחרת נתחלת שש בשעת שריפה ואמר ראצ"ה דשניהם כאלה טופסין (ב) וכן נספר המלות בשם ר"י ור' יהודה שמהנהג כבר הוא לנטול אף בשעת הביעור (ב) לפי שרגילין לחזור ולקנות מתן לומר וחוזר וזוכה צו ואין בכלל הביטול דלילה: [דף ע"א] העושה ביתו אוצר תוך ל' יום צריך לבער. (ב) וכמו ראצ"ה

דאפי' הוא ביתו של נכרי ויולא הישראל ממנו אפי' שהנכרי יתן לחובו את חמלו נפקה המלוה מוטלת על הישראל לעסוק ולבער וכנענר כשיואל והנ"מ נמפרש ויולא ממנו כשיראה אבל אם נכנס הישראל ממנו נצית אחר בעיר הזאת או נחתרת שיבדוק ויבער שמה תו לא נצי למינדק הכא: אטריגין בירושלמי (ה' ב) בתי נכסיות ובתי מדרשות מהו שיהיו לריבין דיקה מה לריכה לזה מפני שמביאין שם מתן בשבתות ובלאשי חדשים ותהא פשיטא לן (הה) הכין לריכה ליה מפני שאמרו אורה מרובה (ב) מהו שיהא לרין לבודקו מתחלה יומא לאור הנר ומסיק שלא לחלק בין ביעור לביעור (ב) לרין לבודק בלילה לא (ב) וגם אם כבדו וטאטאו את הבית מקודם לכן אפי' הכי לרין לחזור ולבודק שלא לחלק בין דיקה לבידוק וי"פ לרין והכי איתא בירושלמי בריש פסחים (ע) רב מני בעי תליות שצירושלים שאוכלין שם הלוח תודה ורקיקו מיר מהו לריכות דיקה ופרין והלא כבר דקו מן הנותר ומשני שלא לחלק בין ביעור לביעור (ב) סימיה בתלמוד שלנו (ד' ה) יש אכסדרה לאורה נדקת:

בתוב בתשובת הגאונים מאן דדיק לא ליטעני עד דלכי לדיקומיה (ב) ואי משתעי לרין למיהדר ולברך וכן אמר לדוניו הגאון ונסי' הפרדס כשמענר מתן נכנר ראשון כשמואל (ב) מצדן על ביעור מתן (ב) ולרין לכבד את הבית קודם דיקה (כא) דלמתיני פרק דס הנדה (נח דף טו) מפני מה אמרו שרן שמעני מטמא למפרע עד שיאמר נדקתי את המני הזה ולא היה צו שרן או עד שעת

בגדי ישע

לא נכנס נראה שהוא משום דאפי' דל' יום קודם הפסת חל עליו חובת הביעור אין חובת הביעור חל עליו אלא לענין שזוקק לבער אבל לא לענין שזוקק לבער בית זה הלכך כל שהוא נכנס לבית אחר ה"ה מקיים מצות ביעור דיו ואם אינו נכנס בבית אחר צריך לבער בית זה כדי לצאת י"ח ביעור שחלה עליו עכ"ל: (בה) הכין צריכה ליה מפני שאורן פרוכה. כצ"ל. וכן הוא בירושלמי ובמ"י: (בו) מהו שיהא צריך לבודקו מתחלה ביום לאור הנר. ר"ל אם עבר ולא בדקו בלילה שצריך שיבדוק ביום וזה פשיטא ליה שאם עבר ובדק ביום בלא אור הנר דביועבד הוי בדיקה דהא השי"ס שלנו מכשר אכסדרה שאורה רב לבודק ביום אפי' לכתחלה בלא אור הנר אלא מבעיא ליה כשבדק ביום אי מחויב לכתחלה לבודק לאור הנר או לא ומסיק דלא לחלוק בין ביעור לביעור עכ"ל וצריך לבודק לאור הנר אם שכח ועבר דלא בדק בלילה יבדוק ביום לאור הנר: (כו) וצריך לבודק בלילה. כצ"ל. וכן הוא במ"י ומלתא באנפי נפשא היא ואינו מרבוי הירושלמי ובא להשמיענו אפי' אדם בטל ולא חיישין ביה דלמא יפשע ולא יבדוק למחר אפי' צריך לבודק בלילה כדי שלא לחלק בין בדיקה לבידוק מאחר דאדם אחר מחויב לבודק כשיש רב נחמן בשעה שבני אדם מצויין בבתיהם וכ"כ רבינו יוחנן בחלק א' נתיב ה' ע"ש א"נ בא להשמיענו פסק הלכה דצריך לבודק בלילה דוקא לאור הנר ולא בעי למעוטי דלא ימתין עד יום י"ד דהוה פשיטא דאסור שמא ישכח ולא יבדוק אלא בא למעוטי דלא יקדים לבודק ביום י"ג לאור הנר. וע"ל ברי"ן דף רכ"ז ע"ב שכתב שאיכא מ"ד שאם בא להקדים ולבודק ביום י"ג לאור הנר שרשאי וע"ש שסתר דבריו. וזהו שכתב הספר אח"כ וגם אם כבדו כו' הכל הוא המשך דין זה ואמר דצריך דוקא לבודק בלילה וגם אם כבר עשה כן שכיבד וטאטא את הבית היתב אפי' צריך לחזור ולבודק מן הטעם שלא לחלק בין בדיקה לבידוק ר"ל שאם היה יוצא בכך או היינו מחלקים בין בדיקה לבידוק דלפעמים היה חייב לבודק בלילה י"ד כגון שלא בדק ביום י"ג ולפעמים היה פטור: (כח) מיהו בתלמוד שלנו יש אכסדרה בו. עד הנה הוא המשך סברת הירושלמי דלא לחלוק בין בדיקה לבידוק בשום אופן ואחר שהפסיק הענין קאי ארלעיל ואומר דמיהו בש"ס שלנו משמע במקום שאורה מרובה איצ' לבודקה ביום לאור הנר אבל רבי יוחנן בספר אדם וזהו חלק א' מנתיב ה' כתב דיש חילוק בין אכסדרה לשאר מקומות שאורן מרובה דבית אחר אפי' שיש בו אור הרבה צריך לבודק לאור הנר וכתב חילוק זה כי היכי דלא תקשי ש"ס שלנו והירושלמי אהרדי וע"י כב"י סי' תל"ג מ"ש אדברי ר"י ונלע"ד דלא דק כי הוא ראה דברי רבי יוחנן בנתיב ה' דף ל"ט סוף ע"ג ח"ל ויבדוק לאור הנר ואפי' ביום ואפי' בבית שיש בה אורה וזלתי אכסדרה שאורה גדול שאם שכח ולא בדקה בלילה יכול לבודק בו ביום בלא נר עכ"ל אבל בדף ל"ח ע"ג כתב בהדיא מקום מוצא הדין ח"ל ולא יבדוק לאור החמה אכסדרה גדולה אורה ברק לאור היום זה פשוט בפסחים ומיירי ששכח ולא בדק בלילה שלא יבדוק למחר לאור היום אלא לאור הנר וזלתי אכסדרה שאורה רב שאם שכח ולא בדק בלילה ברק לאור היום והכי איתא בירושל' שאפי' ביום צריך נר אפי' בבית שיש בה אורה אם שכח ולא בדק וזלתי באכסדרה כמו שכתבתי עכ"ל: (כט) ואי משתעי צריך למהיר ולברך. והרא"ש כתב דוקא בין תחלת ברכה לבידוק הוי הפסק וחזר אבל אח"כ אין חזר כו': ובספר פירוש יש בשפיער. כצ"ל: (ל) מברך על ביעור הפין. אמנם רוב הגאונים כתבו לברך מתחלה לברוק ואף אם לא ימצא. אגודה: (לא) דאמרי' פרק דס הנדה. דף כ"ו:

ונראה שדקדק כן מ"מ"ש רש"י שלא בשעת ביעורו בתחלת שש וכל שש דאכתי מדאורייתא שרי ומדלא כתב שלא בשעת ביעורו קודם ד' משמע דלי"א אלא בשעה ששית דוקא אבל קודם לכן שמוטר בהנאה ואפי' מדרבנן השבתתו בכל דבר והטור כתב שאין נראה כן מדברי רש"י שהרי כתב בפ' כ"ש דל' יהודה אפי' יוצא בשיירה הוא דוקא כשריפה עכ"ל ואפשר לומר דיוצא בשיירה אפי' שהוא מחויב לבער נחשב כשלא בשעת ביעורו מאחר שלכל עולם אין עדיין זמן ביעור ועכ"פ נחשב בשעה ששית מאחר שהוא מחויב לבער וק"ל: (ב) כדי לקיים ביעור. כדפי' ר"ת דפי' שלא בשעת ביעורו בתחלת ז' ופליאה הוא דמפני שריפה דביעור כן הוא כס"א וכן הגיה רש"י ור"ל שודאי צריך לבער החמץ בתחלת ז' כדתנן אוכלין כל ד' ותלין כל ה' ושורפין בתחלת ז' אלא שהשהה פרוסה אחת לתחלת ז' דאז הוא שלא בשעת ביעורו ומצותו כשריפה כדפי' ר"ת כדי לקיים מצות שריפת החמץ כהוגן וכתיקונה אמנם במדרכי ישן הגי' כמו שהוא לפנינו אלא במקום מפני שריפה דביעור גורס מפני ברכה דביעור וכן הוא בקולן שורש קע"ד ענף ד' ח"ל ועל אשר תמחת ברכה בשעת שריפה מאי עבידתיה אקדים לך תחלה תוסי' שיטה פ"ק דפסחים א"ר יהודה הבורק צריך שבידך נמצא בתשובת רש"י שיש ב"א שמברכין בשעת בדיקה על בדיקת חמץ וכשעת שריפה על ביעור חמץ וטענת הוא בידם דהא ביעור הוי בדיקה הרי לך לרעת שיש לברך בשעת ביעור ואם הרי"ר שמואל מפליי"א הוא מאורתו הרעה או גם הריב"א עצמו אינו מן התימה עכ"ל מהרי"ק וע"ש ב' וז"ל הרא"ש בפירקין ומה שאין מברכין על הביעור כשעה שהוא מוצא חמץ מן הבית והוא מצוה מה"ת כדכתיב ביום הראשון תשכיתו ואמר אני והרצאת חמץ קודם זמן איסורו לא נפיק מתשכיתו כו' ע"ש וע"פ הרבדים האלה נ"ל דר' שמואל השהה פרוסה אחת מלשורה עד תחלת שעה ז' משום דהוא היה מברך על ביעור חמץ ולא רצה לברך שלא בשעת ביעורו והיה סובר כרש"י דשש נקרא שלא בשעת ביעורו ומשי"ה שרף כל שאר חתיכות ולא הי"מ לבערם ככל דבר ומתחלת ז' ואילך נקרא שעת ביעורו ע"כ השהה פרוסה א' שלא היה מבערה עד אותו הזמן דאז היה שפיר מברך עליה על ביעור מאחר דהוא שעת ביעורו אף מה"ת וכן הוא במהרי"ק וע"ז תמה דמפני ברכה דביעור דאינו אלא מדרבנן היה קומך כו' וע"ש במהרי"ק באורך. חמצו של עכ"רם סוף דף רכ"ח. עם חביות יין כדי כמזל: צריך שיבטל. דף רכ"ז ע"א: (כב) ויש נוהגין לבטל פסחא מותרת בתחלתה. וז"ל הרא"ש ומ"ש בתשובת רש"י בתחלת שעה ז' ר"ל סוף ה' קודם שיתחיל איסוריה. בספר רש"י הביאו הגיה ח"ל וראבי"ה קיבל מר"י הלוי דצ"ל ליבטל ולהוי הפקר כעפרא דארעא וה"ג ורש"י לא הוכירו הפקר וכן נהג ר' יואל הלוי ע"כ הגיה ואמר ראב"י דשניהם כא' טובים ע"י כב"י סי' תל"ד באורך מה שביאר ע"ז: (כג) וזכ"י בספר המצות בשם ריב"א. כצ"ל גם הרא"ש הביאו: (כד) לפי שרגילין לחזור ולקנות חמץ למהרה. וגם מי שאינו קונה חזרו וזוכה בלחם שביטל כן הוא שם בסמ"ג וכן באש"ר: העושה ביתו אוצר. דף רכ"ז ע"א: (כה) וכתב ראב"י דאפי' הוא ביתו של עכ"רם כו'. ז"ל הטור סי' תל"ו וז"ל שא"צ לבודק כיון שהעכ"רם נכנס בביתו אף אם נשאר לישראל חמץ ודאי מתייאש ממנו ואין לך הפקר גדול מזה וכתב הכ"י עליו ואין זה טענה מפני שטעמו של ראבי"ה הוא כיון שנכנס ל' יום חל עליו מצות חממים שצור לבער ולא סגי בכיטול וא"כ אפי' שאין לך הפקר גדולה מזה כל שאינו מבער לא קיים מצות חממים דמאחר שנכנסו ל' יום חל עליו חובת הביעור ומה שחילק ראב"י בין נכנס לבית אחר או

וג"כ דלאו למידק נקט אפי' אלא דמממה דלא סימא כי טעון שריפה דוקא בערב י"ט שנאמר אך ביום הראשון תשימו וז"ל עקינא דהייט שריפה אכל מכלן וזליך הכי כבר עבר עליו ואין לו תקנה לה"ק ע"כ אפי' נעיי"ט לאחר שש איט עלו ועשאו כמנוח כאלו הוא נכשמו (מהרי"ם): [ה] אמנם רוב הגאונים כתבו לברך ואף אם לא ימצא. אגודה (מהרי"ם):

קובץ מפרשים

(א) דמפני שריפה דביעור. נ"ב במדרכי ישן הגירסא מפני ברכה דביעור וע"י פירושו במהרי"ק שורש קע"ד ענף ד' (מנשה אילפס): (ב) מיהו בתלמוד שלנו. נ"ב היינו דבזה מחולק הירושלמי עם ש"ס דילן ובוה נתיישב הא דאמרו בירושלמי שם אפילו בית שיש בו אורה וכו' משום דאין לחלק בין ביעור לביעור וע"י כב"י סימן תל"ג וע"י ב"ד"ם שם והש"ך ד"ה לא הקשה משי"ס דילן וליק כמ"ש וע"ש עוד ב"ד"ה בתי נכסיות וגם שם דבריו אינם מוכרחים (מנשה אילפס):

בשר בחלב¹⁴ אע"ג דאמרינן בכלי מתכת חם מקצתו חם כולו, לא אמרינן דהולך בליעותא בכולו¹⁵, וכן כתב בשערי דורא¹⁶. וקבלתי דהכי נוהגין בבשר וחלב לקולא או לשאר אסורים, ודלא כגאונים המחמירים. ובסמ"ג במצות חמץ¹⁷ כתב עוד דבכל איטורים שבתורה חרץ מבקדשים בשל במקצת כלי אין צריך הגעלה, אלא במקום בליעותא, ומייתי תלמודא בהדיא הכי, ואכלי נחושת קאי¹⁸ שאותם היו מגעילים לקדשים ושריין בשאר איטורים.

וא"ת דאין ראייה מזה דאיכא למימר דהיינו טעמא דמהני בכלי נחושת הגעלה במקום בליעותא, משום דאמרינן כבולעו כך פולטו, דהתם בלע ע"י חם, ובקדשים גזירת הכתוב הוא דלא מהני, ובנ"ד ליכא למימר הכי דאי בלע הציור שוב אינו פולט דכלי חרס הוא. הא ליתא דבתשובת מור"ם במרדכי פ' גיד הנשה¹⁹, מוכח בהדיא דר"י סבר הא דאיתא תלמודא פ' דם חטאת דמס' זבחים (צו, ב) דדווקא קדשים בשל במקצת כלי טעון הגעלה בכל הכלי, ולא בשאר איטורים ואין הטעם משום כבולעו כך פולטו, אלא משום דמעיקרא לא בלעי בכל הכלי²⁰, וצ"ע²¹ בתוס' פרק דם חטאת²².

לב, נראה דלא סמכין עליה. דהתם פ' כיצד צולין⁸ מפרש בשם ר"ת דההיא שינויא שאני לב' דשיע דחויא בעלמא הוא, ואינו נשאר במסקנא כן, וכן המנהג באלו ארצות ולא כראבי"ה.

אמנם אם הציור רק על הבית יד או למעלה על הכסוי מבחור, כולי האי לא מחמרינן כיון דלית' למיחש כלל שנשתמש שם בשריית פתיתים. וכן ראיתי ורכבתא דמורים הלכה למעשה, דראבי"ה⁹ במרדכי פ' כל שעה¹⁰ מצריך הגעלה לכלי כסף משום דלפעמים מרתיחים בהן יין ובשמים בחמץ¹¹. וא"כ אי סבירא לן דכלי מתכת אם חם מקצתה חם כולה מוליך נמי בליעותא בכולו לא הוי מהני מה שלא נשתמש שם מבחור, מ"מ בלע צד שבחורץ ע"י הרתחה שמבפנים¹². דבהגה"ה במיימוני בסוף הלכות פסח¹³ כתב נמי הני דברי ראבי"ה, ומסיק דאם ברור לנו שלא נשתמש בו בחמץ סגי בהדחה. והכי נראה לנו דברור לו שכלי כסף חשובים כאלו שהן משוקדים ומצויירים לא שכיחי כלל שמרתיחין בהן אצל האש. ואת"ל איכא למיחש שאירע כך או שמא הרתיחו בכלי אחר ועירו מאותו כלי הרתחה לתוך כלי כסף, וקי"ל עירו ככלי ראשון לחומרא. מ"מ אין להחמיר דבסמ"ג כתב במצות

סימן קלג

ולכדוק. אלמא דכביבוד לחוד לא סגי. ואע"ג דמסיק התם משום שלא לחלק בין בדיקה לבדיקה, ואיכא למימר דהיכא דעביד בדיקה כ"ש באור י"ד די בכך אחר הכיבוד, דמהשתא לא תחלוך בין בדיקה לבדיקה. מ"מ כתב נמי התם טעם אחר דכביבוד לחוד לא סגי, משום דילמא מישתכח בגומא. וא"כ במה יצאו החדרים מחובת בדיקה. ואף כי אין להקל במצוה זו דאחמור בה דרבנן טובא, וצריך לכדוק בדיקה גמורה לחורין ולסדקין בכל חדרי הבית שמכניסים בהן חמץ³.

שאלה: הרכה בני אדם נוהגים לטאטא ולכבד כל חדרי ביתם ב' או ג' ימים קודם י"ד. ובאור י"ד מניחים להם ג' או ד' פתיתין במקצת חדרים. וכשבדקים ומוציאים אילו הפתיתים שהניחו להם בני ביתם מפסיקים שוב לכרוך, שפיר דמי או לאו.

תשובה: יראה דמילתא דפשיטא הוא דלא יאות אינון עבדי¹. דבגמרא² פ"ק דפסחים כתב בהדיא דאם כבדו וטאטאו הבית קודם לכן אפ"ה צריך לחזור

סימן קלד

שאלה: הא דנמצא כתוב בשם מהר"ם¹ שצריך לומר בנוסח הביטול כל חמירא וחמיעא משום

8. עד, ב תור"ה שאני. 9. ח"ב סי' תס"ד (מק"נ עמ' 82). 10. סי' תקע"ד. 11. לפנינו בראבי"ה "אצל האש", וכ"ה במרדכי ואסופות [נעי הער' מק"נ שם]. 12. להמכואר בראבי"ה "אצל האש" י"ל פשוט. ועי' היטב בתשו' הר"י מגא"ש (סי' קפ"ד) ומש"כ שם בהער'. 13. הלכ' הגעלה. 14. לארין קמ"א. 15. עי' תשו' הר"י מגא"ש (סי' קפ"ד) ומש"כ שם בהער'. 16. סי' פ"ה. 17. לארין ע"ח. 18. עי' היטב ש"ך (י"ד סי' ס"ח סקל"ג). 19. חולין סי' תרע"ט — [ועי' מב"כ ד"פ סי' תר"א]. 20. עי' היטב ש"ך (י"ד סי' קכ"א סק"ז) באריכות, ודו"ק. ועי' היטב הג' רע"א שם. [ועי' תשו' חת"ס י"ד סי' ק"י ק"יא ותשו' רע"א סי' מט]. 21. עי' מג"א (ארי"ח סי' תנ"א סק"נ) ומחצה"ש שם, ועי' גר"א שם (לסכ"ו). 22. צה, ב ד"ה עירה.

סי' קלג: 1. שו"ע (סי' תל"ג ס"א) ומג"א (סק"כ). 2. צ"ל במרדכי — סי' תקל"ה בשם הירושלמי. 3. עצם מנהג זה להניח פרוורים מוכא בתמים דעים (סי' כ"ט), ובמהרי"ל החדשות (סי' מ"ח) הביא סמך לזה, ועי' מהרי"ל הלכ' בדיקת חמץ (עמ' ז, א) וכ"ה במהרי"ו (סי' קצ"ג) ופסקה רמ"א (סי' תל"ב ס"כ) בשם מהרי"ו ברין, ע"ש בנו"כ.

טז והני טיילי בתתם אע"ג שנתמטו בו חמץ, מכל מקום שמה יאכלוהו, וספיקי טובא [איכא*] כמו שכתוב ספיקי ו': יז מבטלו ב"בו. לרש"י [ספחים ג, ב ד"ה מרין] ור"ן [שם ט, ב ד"ה אמר] הניטול דרבנן, דכיון שיש עליו גובה שלשה טפחים הוא ליה כמנוער. ולסמ"ק [סוף סימן טז] הניטול דאורייתא, וכן משמע במגיד משנה [תמן ומנה ג, ד], עיין בכ"י סוף סימן תל"ח. וא"כ אם לא ניטלו עד אחר זמן איסורו חייב לפסק הגל ולנער, כיון שאינו נרשמו לנטלו, אבל אם נפל עליו גל גדול שאין בידו לפקדו והוא אבוד ממנו ומכל אדם, מותר, דלא קרינן בו שלך. וכמעט שלטי גבוים [שם אות ב] הואיל ולא עבר עליו בכל יראה מותר אפילו באכילה אחר הפסח, ואין לחוש בו להערמה הואיל ונפל עליו מפולת, ע"כ. ולר"ך עיין [ב"ח ד"ה ומ"ש ואם (הראשון)]. והרשב"א בתשובה [מ"ח] סימן ע' כתב שהירושלמי הלכה כן חמץ שנפלה עליו מותר אחר הפסח, אלא שר"י הא

טז והני טיילי בתתם א [טז] אבל בידוע שיש תחתיו חמץ אם אין עליו גובה שלש טפחים צריך להוציאו משם במרא וחצינא (פירוש כלים מיוחדים לעבודת קרקע [ט]) בענין שאין בו סכנה כ"י ואם יש עליו גובה שלשה טפחים (ד) יז וי"ז (ט) מבטלו [ז] ב"בו א' ודיו: מ ק יח וי"א [ט] מרתף שמשדרין בו שורות של חביות זו אצל זו עד שנתמלא בלו וחוזרים ומסדרין שורות אחרות על התחנות עד הקורה אין צריך לברוק אלא שורה העליונה ואחרת למטה ממנה דהיינו שורה על (פ') [פני] [ט] רוחב המרתף ולא על כל שטח המרתף אלא עליונה הרואה את הקורה ואת הפתח ואחרת למטה ממנה: י י [כ"ב] [ט] בתי כנסיות ובתי מדרשות יב צריכים ב' בריקה מפני שהתינוקות מבניסים בהם חמץ: יא כ ב [ט] המבכר הדרו [כ"ב] [כ"ג] בשלשה עשר בניסן ומבין לברוק חמץ ולבערו ונזהר שלא להבנים

הדרה קושיא לדוכתיה הא שלומי מזהו אין נחוקין וא"ך אפשר לומר שהחמץ בא מחמת הבדיקה. אלא דמיירי שנאבד כבר קודם הבדיקה, אלא שלאחר הבדיקה מיד יחפש אחר המחט ועוד שגר הבדיקה בידו. אף שלכאורה גם כזה שייך לומר שלומי מזהו כו', מכל מקום כיון שהאבידה נאבדה לו כבר ולא הבדיקה גרמה לו עיקר ההחמץ, דכיון שהיה בידו לחפש כל זמן שיראה. ולפי זה מתוראת קושיות ב"י [ד"ה נותן] על [ה"ה] פוסקים שהקשה על שהשמיטו החמץ שנין סתם לודאי, שחמץ זה מוכרח לפי האוקימתא קמייתא בגמרא [שם] כסגנת עקרב כו', משום דקשה קושיות המוספות [שם ד"ה הכא] דהא גבי מפולת משמע דאם הכלב יוכל לחפש אחריו אינו כמנוער, וצריך לומר דהתם מיירי בודאי חמץ, אבל באמת דרב נחמן בר יצחק לא סבירא ליה לאוקימתא קמייתא כסגנת עקרב, משום שהיה קשה לו דהא אף אם יגרס לו הבדיקה שיחפש אחר מחט אף שאבד לו כבר מקודם לכן מכל

מקום הוא ככלל שלומי מזהו כו', ולכן מתוך הוא כסגנת גוי דשכיח הויקא. ולפי זה אין לקושית המוספות מקום כלל, ויש לומר אפילו כספק חמץ יש לו לבדוק כסגנת עקרב, והכא מיירי כסגנת גוי, והפוסקים שהשמיטו החמץ סבירא ליה כרב נחמן בר יצחק, כן נראה לענ"ד: (ד) מבטלו ב"בו ודיו כו'. כן איתא בגמרא דף (ל') [לא] [ש"ב]. כמשנה חמץ שנפלה עליו מפולת, אמר רב תמלך וצריך לנטלו. פירש רש"י [ד"ה צריך] שמה יפקח הגל כמנוער ונמלא עובר עליו. ובסמ"ק [סוף סימן טז] כתב צריך לנטלו משום

ז"ל אסר. וכן כתב הכסף משנה [תמן ומנה, סוף פרק ג']. ועיין סימן תל"ו סוף סעיף א' [וי"ק ט], וסימן תמ"ח סעיף ה': יח מרתף. ודוקא מרתף שמתפק ממנו לנודק סעודה, שאין קבע לשמיה, וכמו שכתוב סעיף ג': יב צו יקדה. משמע דלריכס בדיקה כדון, דהיינו כליל ארבעה ב המבכר חדרו, ויש נהגין לבדוק אחר"כ רק מקצת חדרים, ולא יאות עבדי. ואע"ג דבמדעי [ספחים רמו תקלה] מסיק העטעם דלא מהני בדיקה כיום שלא לחלק בין בדיקה לבדיקה, וא"כ איכא למימר דהיכא

מקום הוא ככלל שלומי מזהו כו', ולכן מתוך הוא כסגנת גוי דשכיח הויקא. ולפי זה אין לקושית המוספות מקום כלל, ויש לומר אפילו כספק חמץ יש לו לבדוק כסגנת עקרב, והכא מיירי כסגנת גוי, והפוסקים שהשמיטו החמץ סבירא ליה כרב נחמן בר יצחק, כן נראה לענ"ד: (ד) מבטלו ב"בו ודיו כו'. כן איתא בגמרא דף (ל') [לא] [ש"ב]. כמשנה חמץ שנפלה עליו מפולת, אמר רב תמלך וצריך לנטלו. פירש רש"י [ד"ה צריך] שמה יפקח הגל כמנוער ונמלא עובר עליו. ובסמ"ק [סוף סימן טז] כתב צריך לנטלו משום

מקום הוא ככלל שלומי מזהו כו', ולכן מתוך הוא כסגנת גוי דשכיח הויקא. ולפי זה אין לקושית המוספות מקום כלל, ויש לומר אפילו כספק חמץ יש לו לבדוק כסגנת עקרב, והכא מיירי כסגנת גוי, והפוסקים שהשמיטו החמץ סבירא ליה כרב נחמן בר יצחק, כן נראה לענ"ד: (ד) מבטלו ב"בו ודיו כו'. כן איתא בגמרא דף (ל') [לא] [ש"ב]. כמשנה חמץ שנפלה עליו מפולת, אמר רב תמלך וצריך לנטלו. פירש רש"י [ד"ה צריך] שמה יפקח הגל כמנוער ונמלא עובר עליו. ובסמ"ק [סוף סימן טז] כתב צריך לנטלו משום

מקום הוא ככלל שלומי מזהו כו', ולכן מתוך הוא כסגנת גוי דשכיח הויקא. ולפי זה אין לקושית המוספות מקום כלל, ויש לומר אפילו כספק חמץ יש לו לבדוק כסגנת עקרב, והכא מיירי כסגנת גוי, והפוסקים שהשמיטו החמץ סבירא ליה כרב נחמן בר יצחק, כן נראה לענ"ד: (ד) מבטלו ב"בו ודיו כו'. כן איתא בגמרא דף (ל') [לא] [ש"ב]. כמשנה חמץ שנפלה עליו מפולת, אמר רב תמלך וצריך לנטלו. פירש רש"י [ד"ה צריך] שמה יפקח הגל כמנוער ונמלא עובר עליו. ובסמ"ק [סוף סימן טז] כתב צריך לנטלו משום

דעבד בדיקה כל שהוא באור ארבעה עשר סגי אחר הכיבוד. מכל מקום הכי כחב [שם רמו תקלו] עוד טעם אחר משום שמה יתכח כגומא, וא"כ כמה יאלו התדרים מחובת הבדיקה, לכן צריך לבדוק בדיקה גמורה בכל התדרים, ע"ל תרומת הדשן [סימן קלג], ואפילו בדיק כיום בחורין ובסדקין צריך לתזור ולבדוק כלילה, כמו שכתוב ריש סימן זה, מיהו אם נדק אכסדרה לאור החמה יאל, וכן משמע בב"י סימן תל"ו [ד"ה השוה בית מחצית בחוק] בשם התוספות [שם ה, ב ד"ה המשכיר]. ומכל מקום צריך לבדוק על כל פנים חדר אחד כלילה, שלא לחלק בין בדיקה לבדיקה. כ"א צריך לבכר. ללא מנדיק שסיר כלל כיבוד (מדרכי שם). ולכן נהגו לטעול נזיזת ולכבד: כב שנותנים בהם. ומי שאין דרכו כן, אין צריך בדיקה (דרכי משה סוף הסימן):

ט"ז והני טיילי בתתם א [טז] אבל בידוע שיש תחתיו חמץ אם אין עליו גובה שלש טפחים צריך להוציאו משם במרא וחצינא (פירוש כלים מיוחדים לעבודת קרקע [ט]) בענין שאין בו סכנה כ"י ואם יש עליו גובה שלשה טפחים (ד) יז וי"ז (ט) מבטלו [ז] ב"בו א' ודיו: מ ק יח וי"א [ט] מרתף שמשדרין בו שורות של חביות זו אצל זו עד שנתמלא בלו וחוזרים ומסדרין שורות אחרות על התחנות עד הקורה אין צריך לברוק אלא שורה העליונה ואחרת למטה ממנה דהיינו שורה על (פ') [פני] [ט] רוחב המרתף ולא על כל שטח המרתף אלא עליונה הרואה את הקורה ואת הפתח ואחרת למטה ממנה: י י [כ"ב] [ט] בתי כנסיות ובתי מדרשות יב צריכים ב' בריקה מפני שהתינוקות מבניסים בהם חמץ: יא כ ב [ט] המבכר הדרו [כ"ב] [כ"ג] בשלשה עשר בניסן ומבין לברוק חמץ ולבערו ונזהר שלא להבנים

מקום הוא ככלל שלומי מזהו כו', ולכן מתוך הוא כסגנת גוי דשכיח הויקא. ולפי זה אין לקושית המוספות מקום כלל, ויש לומר אפילו כספק חמץ יש לו לבדוק כסגנת עקרב, והכא מיירי כסגנת גוי, והפוסקים שהשמיטו החמץ סבירא ליה כרב נחמן בר יצחק, כן נראה לענ"ד: (ד) מבטלו ב"בו ודיו כו'. כן איתא בגמרא דף (ל') [לא] [ש"ב]. כמשנה חמץ שנפלה עליו מפולת, אמר רב תמלך וצריך לנטלו. פירש רש"י [ד"ה צריך] שמה יפקח הגל כמנוער ונמלא עובר עליו. ובסמ"ק [סוף סימן טז] כתב צריך לנטלו משום

מקום הוא ככלל שלומי מזהו כו', ולכן מתוך הוא כסגנת גוי דשכיח הויקא. ולפי זה אין לקושית המוספות מקום כלל, ויש לומר אפילו כספק חמץ יש לו לבדוק כסגנת עקרב, והכא מיירי כסגנת גוי, והפוסקים שהשמיטו החמץ סבירא ליה כרב נחמן בר יצחק, כן נראה לענ"ד: (ד) מבטלו ב"בו ודיו כו'. כן איתא בגמרא דף (ל') [לא] [ש"ב]. כמשנה חמץ שנפלה עליו מפולת, אמר רב תמלך וצריך לנטלו. פירש רש"י [ד"ה צריך] שמה יפקח הגל כמנוער ונמלא עובר עליו. ובסמ"ק [סוף סימן טז] כתב צריך לנטלו משום

תלד א אחר הבדיקה. והוא הדין בשעת הבדיקה יניע החמץ שרואה לאכול (ב"ח ריש הסימן). והשולט אין מלניעים אלא החמץ שמואלין בשעת בדיקה, אבל שאר החמץ מוליכין אנה ואנה, ולא שפיר עבדי: ב יב"ט עבבר. כתב הר"ן [ספחים ריש ה, א] צריך לנטל פסח אחרת, שהרי חמץ זה שגררה העבבר מתוך הבית עדיין לא נתבטל, ע"כ. ולי נראה דלפי מה שכתב הטור שלא יאמר כל תמירא דאיתא כהדין ביתא, אלא כרשוטי, כדי לנטול אף

מקום הוא ככלל שלומי מזהו כו', ולכן מתוך הוא כסגנת גוי דשכיח הויקא. ולפי זה אין לקושית המוספות מקום כלל, ויש לומר אפילו כספק חמץ יש לו לבדוק כסגנת עקרב, והכא מיירי כסגנת גוי, והפוסקים שהשמיטו החמץ סבירא ליה כרב נחמן בר יצחק, כן נראה לענ"ד: (ד) מבטלו ב"בו ודיו כו'. כן איתא בגמרא דף (ל') [לא] [ש"ב]. כמשנה חמץ שנפלה עליו מפולת, אמר רב תמלך וצריך לנטלו. פירש רש"י [ד"ה צריך] שמה יפקח הגל כמנוער ונמלא עובר עליו. ובסמ"ק [סוף סימן טז] כתב צריך לנטלו משום

מקום הוא ככלל שלומי מזהו כו', ולכן מתוך הוא כסגנת גוי דשכיח הויקא. ולפי זה אין לקושית המוספות מקום כלל, ויש לומר אפילו כספק חמץ יש לו לבדוק כסגנת עקרב, והכא מיירי כסגנת גוי, והפוסקים שהשמיטו החמץ סבירא ליה כרב נחמן בר יצחק, כן נראה לענ"ד: (ד) מבטלו ב"בו ודיו כו'. כן איתא בגמרא דף (ל') [לא] [ש"ב]. כמשנה חמץ שנפלה עליו מפולת, אמר רב תמלך וצריך לנטלו. פירש רש"י [ד"ה צריך] שמה יפקח הגל כמנוער ונמלא עובר עליו. ובסמ"ק [סוף סימן טז] כתב צריך לנטלו משום

מקום הוא ככלל שלומי מזהו כו', ולכן מתוך הוא כסגנת גוי דשכיח הויקא. ולפי זה אין לקושית המוספות מקום כלל, ויש לומר אפילו כספק חמץ יש לו לבדוק כסגנת עקרב, והכא מיירי כסגנת גוי, והפוסקים שהשמיטו החמץ סבירא ליה כרב נחמן בר יצחק, כן נראה לענ"ד: (ד) מבטלו ב"בו ודיו כו'. כן איתא בגמרא דף (ל') [לא] [ש"ב]. כמשנה חמץ שנפלה עליו מפולת, אמר רב תמלך וצריך לנטלו. פירש רש"י [ד"ה צריך] שמה יפקח הגל כמנוער ונמלא עובר עליו. ובסמ"ק [סוף סימן טז] כתב צריך לנטלו משום

שהתינוקות מכניסים בהם חמץ: יא המכבד חדרו (יא) ביי"ג בניסן (מד) ומכוין לבדוק החמץ ולבערו ונזהר שלא להכניס שום עוד חמץ (מה) אעפ"כ צריך לבדוק (יב) בליל י"ד: הגה [ב] וכל אדם (מו) לרין לכד חדרו קודם הבדיקה (מנדכי ריש פסחים) והכניס או נמי יד של צדיים (יג) (מו) שנתנים נהם לפעמים חמץ (מח) לרין בדיקה (מהרי"ו):

ש שם כחם רבין
א משנה פסחים י'
ובדמפרש לה
רפא ורז מרי שם
ד' ט ב יחולמי
מחם הרי"ש שם

תלד דינים הנוהגים תיכף אחר הבדיקה. ובו ד' סעיפים:

א (א) אחר הבדיקה יהא נזהר בחמץ (ב) שמשירר להצניע (ג) כדי שלא יצטרך בדיקה (ד) אחרת כגון * אם יטלנו עכבר בפניו או אם יחסר לחמו כגון שיניח עשר ככרות וימצא ט' אבל בסתם שאינו יודע אם חסר ממנו אם לאו לא יאמץ כפה עליו כלי ולא מצאו (ג) (ד) אין צריך

באר היטב

ולא ראיתי מזהר שיהא לבדוק הנהכ"נ רק כגו להו צמינד בעלמא ביום ורלוי להזכיר ע"ו השמישים של צהכ"נ וכ"כ מהרי"ל. וכתב עוד דב"ש מקומות מכריזין אחר בדיקת צהכ"נ שלא יבא עוד שם הפינוקות עם חמץ: (יא) צי"ג. דוקא ביום. אבל אם דק בליל י"ג א"ל לחזור ולבדוק בליל י"ד כמ"ש בס"ק א': (יב) בליל י"ד. ואכסדרה אם דק ביום י"ג לאור החמה יאל מיהו עכ"פ יש לבדוק חדר א' בלילה מ"א: (יג) שנתנים צהם. ומי שאין דרכו כך א"ל בדיקה ד"מ מ"א וח"י מממיר ע"ש: (ד) אחר הבדיקה. ל"ד דה"ה קודם המחלה הבדיקה יבניע החמץ שרונה לאכול דאולי יחסר לחמו מוץ הבדיקה ויהא לרין לחזור ולבדוק מה שדק כבר צ"ח וח"י והיד אהרן ומ"א. ונחמו השיג עליו הט"ו צה ע"ש. והעולם אין מלניעין אלא החמץ שמואלין בשעת בדיקה אבל שאר החמץ מוליכין אנה ואנה ולא שפיר עבדי. אחרונים: (ב) אחרת. [ה"ה] לרין או לנטל שנית צ"י בשם ר"ן. ומ"מ א"ל לברך שנית ח"י: (ג) א"ל. אם א"ל לחיטק ליטלו מ"א:

משנה ברורה

ביאור הלכה

ביום ולא יפה הם עושים וצריך להזהירם ע"כ שיקיימו מצות חכמים בתיקונה² (נג) ויכולים לברך על בדיקה זו³ (נד) אבל א"צ לבטל אחר הבדיקה לפי שאינם יכולים לבטל ולהפקיר חמץ שאינו שלהם. ואם עבר ולא בדק הבתי כנסיות וב"מ בליל י"ד (נז) יכול לבדוקם לכתחלה ביום י"ד לאור היום וא"צ לבדוק לאור היר לפי שדרך להרכות בהם חלונות ויש בהם אורה גדולה ודינם כרין אכסדרה שנתבאר בס"א [אחרונים] אכן לפי מה שכתבנו לעיל בסק"ז דאם יש זכויות בחלונות שוב אפילו נגד החלון ממש אין דיני ייחודה א"כ ה"נ בעינן שכשבדוקם ביום לאור החמה יפתח הח  יא (מד) ומכוין. כ"ל (נה) לא מיבעיא בסתם שאין חזקתו מתכבד אלא אפילו אם מכוין לשם בדיקה ג"כ לא מהני: (מה) אעפ"כ צריך לבדוק וכו'. שהכיבוד אינו בדיקה גמורה שמה נשתייר חמץ באיזה גומא⁷ ואפילו אם בדק לאור היר בחורין ובסרקין ג"כ צריך לחזור ולבדוק בלילה⁸ ככל ישראל (נו) שלא לחלק בין בדיקה לבדיקה [כ"ז] מחבאר מתוך דברי תה"ד בשם מרדכי (ס) ולפי מה שכתבנו לעיל בס"א בלא"ה אין לסמוך אבדיקת היום אפילו היה לאור היר שהנר אין מאיר ביום כ"כ כמו בלילה⁹ (מו) צריך לכבד חדריו. דלא מיבדק שפיר בלא כיבוד והמנהג לכבד כל הבית והחדרים ביום י"ג כדי שיוכל לעשות הבדיקה כדן בתחלת ליל י"ד וכמ"ש בס"א בלא"ה ח"י וכו' בשעת בדיקה המנהג ליטול נוצות ולכבד היטב במקום החורים והסדקים לגרור משם החמץ עם הנוצה: (מז) שנתנים בהם לפעמים חמץ. ואפילו הוא אומר ברי לי שלא ניתן בהם חמץ דמילתא דלא רמיא עליה הוא ולאו אדעתיה ולכן צריך בדיקה והעולם נוהגין רק לנער הכיסים בשעת הביעור ונכון לבדוק אותם בשעת הבדיקה ומ"מ צריך לחזור ולנערם בשעת הביעור שמה חזר והכניס בהם מחמץ שאכל אחר הבדיקה [אחרונים]: (מח) צריכים בדיקה. בין משלו ובין משל התינוקות שבבית: א (א) אחר הבדיקה. וה"ה (ב) בשעת הבדיקה יצניע החמץ שרונה לאכול¹⁰ דיש לחוש ולאחר שהשלים לברוק זווית אחת וילך לבדוק זווית אחרת יטול עכבר לפניו ויגררו לוויית שכבר בדק: (ב) שמשירר. לאכילתו (ג) וה"ה החמץ שמוצא בבדיקתו ומניחו כדי לבער למחר (ג) והעולם אין מצניעים אלא החמץ שמוצאין בשעת בדיקה אבל שאר החמץ אין נוהרין בהן ומוליכין אנה ואנה (ד) ולא שפיר עבדי: (ג) כדי שלא יצטרך בדיקה וכו'. ומ"מ (ה) א"צ לברך שנית על בדיקה זו. ואם בדק ולא מצאו (ו) צריך לבטל פעם אחרת דזה החמץ שגור העכבר אחר הבדיקה לא היה בכלל הביטול שהרי שיר אותו למאכלו או כדי לבערו למחר (ז) ומיהו אנו נוהגין בלא"ה לבטל שנית בשעת השריפה: (ד) אינו צריך לבדוק. ודוקא (ח) בהניח במקום גבוה שאין יד התינוקות ממששין

שער הציון

(נב) ר"ח: (נג) פרי"ח: (נד) מ"מ בחורין ובסדקין צריך לבדוק בנר דלא עדיף מחצר דאין לו גג למעלה ואפ"ה צריך לבדוק בחורין ובסדקין וכו': (נז) ולטעם זה אם שיר חדר אחד לבדוק אותו כדן בלילה ש"ד כ"כ בתה"ד [וגם דין זה אינו ברור כ"י דייל שלא חלוק קאי אבל בית ובית] אבל לפי מה שסיים המ"א ואפילו ברך ביום וכו' [והוא מה שהעתיקנו במ"ב ולפי מה שכתבנו וכו'] לא מהני מה שיבדוק בלילה רק חדר אחד (נז) מ"א: (א) מ"א וש"א כהב"ח ודלא כהט"ו: (ב) ט"ז וח"י: (ג) מ"א: (ד) ועיין בה"א שכתב דבאופן זה לא יועיל לו בדיקתו וד"ל דעיינו שוב אין שם בדיקה כלל אחרי שלא השיג שיהיה החמץ מונח משומר במקום אחר: (ה) ח"י ומקרי"ח: (ו) מ"א וש"א בשם הר"ן: (ז) מ"א: (ח) מ"א וש"א:

איש מצליח

1. עיין בפתח"ד שעל העיסור (הלכות ביעור חמץ אות כד) שביאר ד' רבנו חננאל: 2. אולם בפירוש המשנה מכת"י הרמב"ם (מהדר הרב קאפו) פסק כרב וכמ"ש בחיבורו. וגם הרא"ש כ' שיש גאונים שפסקו כשמאל, ואעפ"כ פסק כר' רב (ומדלא הביא שדעת הר"ף כשמאל, מוכח כמו שהגיה הבי"ח שהביא בהיה"ל). ועיין בכה"ח (אות עז) שכן הסכמת האחרונים. ע"ש. והגם שסיים שם שהמחמיר תע"ב, מ"מ הואיל ודעת שני מרדכי התוראה בהדיא להקל, וכן דעת מרן, ובדיקת חמץ דרבנו, נראה דא"צ להחמיר בזה: 3. אולם בשער המפקד (נהר) פקוד אות ד' יישב המנהג שנהגו לסמוך על הכבוד היטב. ע"ש. וכ"כ ד' החיד"א במחבר"ר (אות ו) מעיקר הרין. ע"ש. והמחמיר תע"ב: 4. ובחזו"ע (עמ' מט)

העלה שלא יברכו על בדיקה זו, אלא יפטורו בברכה שמברכים על הבדיקה שבבתיים: 5. ולפמ"ש בעמ' 8 הערה 4 ושוככות שבזמנינו הן שקופות מאוד, יש להקל: 6. וכן תיקי הילדים צריכים בדיקה, ומ"מ אין לבדוק כיפי הבגדים והתיקים בליל י"ד לאור היר (ע' חזו"ע עמ' לג), ובמשמוש הידים די להם: 7. ומ"מ בכיבוד שנהגים בזמנינו שלא מניחים פניה שלא מניחים היטב, נראה דאין לחוש ולמא ששתבח בגומא. ומ"מ צריך לחזור לבדוק בברכה בליל י"ד, ובהעברה בעלמא סגי. ונכון להניח חדר אחד שאינו ברוך כלל ויבדקו בליל י"ד בדיקה גמורה כמ"ש בסוה"ס: 8. ללא ברכה, כמ"ש המ"ב סק"א: 9. ומרדכי כמה ראשונים נראה שא"צ להצניע רק אחר הבדיקה, עמ"ש בסוה"ס:

הנר ולא כנר של חלב ולא של שמן אלא כנר של שעה. (תגה והוא יחידי אבל ב' נרות ביחד אפילו קלועים דינם כאבוקה) (מהרי"ל בשם אגודה):
 ג בודק כל המקומות שיש לחוש שמא הכניסו בהם חמץ ולכן כל חדרי הבית והקליות צריכים בדיקה שפעמים אדם נכנס בהם ופתו בידו אבל אצרות יין שאין מסתפק מהם וכן מתכן ופיוצא בו אינם צריכים בדיקה: ד חורי הבית וזיוין הבולטים מהבתלים שאינם נבדקים הרבה ולא נמוכים הרבה צריכים בדיקה אבל הגבוהים שאין יד האדם מגעת שם והנמוכים פחות משלשה טפחים אינם צריכים בדיקה: ה נג היציע והמגדל שנגיהם משופעים ומפני כך אין נגיהן ראויים לשום תשמיש אינם צריכים בדיקה אפי' הם בתוך הבית: ו רפת של בקר אינו צריך בדיקה שאם היה שם חמץ הבהמות יאכלהו וכן לול של תרנגולים אינו צריך בדיקה מפני שאם היה שם חמץ התרנגולים יאכלהו וכן אמצעה של חצר אינו צריך בדיקה שאם היה שם חמץ העורבים ושאר קטנות המצויים שם יאכלהו והני ביולי מספק חמץ אבל ודאי חמץ לא: הגה אבל לקמן סימן תמ"ה סעיף ג' מבואר דמותר להשליך חמץ במקום שהעופות מצויים כל שכן שאין צריך לבער משם אפילו חמץ ודאי עד לאחר זמן אסורו: ז תור שבין יהודי לחבירו כל אחד בודק עד מקום שידו מגעת והשאר מבטל בלבבו

ודיו שבין יהודי לערבים אינו צריך בדיקה כלל שמא יאמר כשמים הוא ערשה לי ונמצא כא לידי סכנה: ח סתל שנשתמש בו חמץ בחורין ונפל ונעשה גל אפילו אינו נבדק שלשה טפחים כדי הפישת הכלב אין צריך לבדוק תחתיו כיון שיש בו סכנת עקרב שמצויים בגלים הישישן שמא אחר שישלים בדיקתו שאינו עוסק במצוה יחפש אתר מהם שנאבד לו ויבא לידי סכנה והני כלי בסתם אבל בידוע שיש תחתיו חמץ אם אין עליו נובה שלשה טפחים צריך להוציאו משם כמרא וחצינא בענין שאין בו סכנה האם יש עליו נובה שלשה טפחים מבטלו בלבבו ודיו: ט מרתף שמסדרין בו שורות של חביות זו אצל זו עד שנתמלא כולו חזרין ומסדרין שורות אחרות על התחתונות עד הקורה אי"צ לבדוק אלא שהיה העליונה האחרת למטה ממנה דהיינו שורה על פני רוחב המרתף ולא על כל שטח המרתף אלא עליונה הרוחה את הקורה ואת הפתח והאחרת למטה ממנה: י בתי כנסיות ובתי מדרשות צריכים בדיקה מפני שהתינוקות מכניסים בהם חמץ: יא המבדק חדרו כ"ג בניסן ומבין לבדוק החמץ ולבקר תזהר שלא להכניס שם עוד חמץ אע"פ כן צריך לבדוק כליל י"ד: הגה וכל אדם צריך לכבד חדריו קודם הבדיקה (מרדכי ריש פסחים) והכיסים או בתי יד של בגדים שנותנים בהם לפעמים חמץ צריכים בדיקה (מהרי"ו):

דעת תורה

לבודק כנגדו], ומלאחי זכחני כד"ק דכיוני צטוכות שהי צומנים הקודמים, אבל צומנינו שהוא זך וזק יש להקל.

פעיף ב': אלא לאור הנר. מלאחי זכחני כד"ק דנכי דאין בודקין אלא לאור כנר, כיוני מחשש חורין וסדקין, אבל כל שאין חשש זה קיל, ולכן בדיקה חיבות ומטלטלין שכשמכפכין אותן מחנער הכל מהם וכן בתי ידים וכדומה וכן אם מכבדים חדרים שידוע שלא נשאר עוד חשש חורין באומדנא צרורה דמי למקום שאין מכניסין בו חמץ וסגי אח"כ צנר כל דכו ואין חיוב בחיפוש היטב עכ"ד. ועמש"ל עה"ג ס"ח א
פעיף ו': אבל לקמן וכו' מבואר דמותר. ש"ן מג"ח סק"י [מ"ש צ"ח דלקמן מייורי בחצר שרבים משתחפים די והוי בחצר של כפקר וכו', אבל בחצר שלי אם הי ודאי חמץ לריך בדיקה וכו'], ועי צנ"ז סוסי חמ"ה וצחק יעקב שם שדחו זאת, [דשחפין חייבין כמו אדם אי ע"ש], ועמש"ל סעיף ו עה"ג עוד צ"ח.

פעיף ח': סכנת עקרב. עמג"ח סק"ג [דצמקום שמצויים נחשים אפשר ולריך לבדוק, ולא כדי החקא כ"כ, וכמ"ש סי ק"ד סעיף ג'], ועחוס' כ"מ מ"ב א. ד"ה שאין וכו', מ"ש מהל דכנר צפי נחש,

[יע"ש צ"ח"ל וא"ת וכלל פטור לבדוק חיר מפני סכנת עקרב, י"ל וכו', אי נמי ככל שיש שם חמץ צודאי אינו פטור משום חשש עקרב, דכא מיצט"ל בפסחים (דף י') כנר צפי נחש לריך חנר לכזיאו או לא עכ"ל], אבל החס כ"י סכנה כיון דכ"י צפ"ו, משא"כ ככל, וכחוס' כזיאו רק ראי דאף דליכא סכנה בצירור, אפי"ה מיצט"ל אי צעיק חנר, ומכ"ש צחש עקרב יע"ש וחצ"ן.

פעיף י': בתי כנסיות ובתי מדרשות צריכים בדיקה. עי צנ"ז סוסי חמ"ה שלחב דשוחפים חייבים לכל מילי כאדם א', ומכאן ראי לדבריו, ועי צחק יעקב שם [שהסכים להצ"ו, וכח דאין להקשות מדכח"ב "לא יראה לך", ונמשע שוחפים, כדאיתא כ"ג בחולין קל"ו וכו', י"ל דכא כח"ב יחשבתו שאור מצחיכס", דמשמע אפי' דשוחפין, ולך למעוטי של הקדש ושל עכ"ה, כדאיתא בפסחים כ"ט]. ועמש"ל עה"ג שם [מכמ"ק צ"ח].

ועי' בספר חיד"ר למכריע"א סי קל"ט שהאריך צ"ח והעלה דכשיש להם צחיפתית רק כזית כ"ן דבתי שיעור ליכא כל יראה א"כ ש"ס אי אינו עובר ע"ש, ולפי דבריו נמצא דצחיכ"ג אף שהתינוקות מכניסין שם חמץ, מ"מ ליכא שיעור כזית לכח"א,

הלכות פסח סימן תלב תלג

(ג) שלא ידבר בין הברכה לתחלת הבריקה¹ (ו) וטוב שלא ידבר בדברים אחרים עד שיגמור (ז) כל הבריקה² כדי שישים אל לבו לבדוק בכל המקומות שמכניסים בו חמץ: **ב** יבברכה אחת יכול לבדוק (ז) כמה בתים ואם בעל הבית רוצה (ח) יעמיד (ה) מבני ביתו אצלו (ט) בשעה שהוא מברך ויתפורו לבדוק איש איש במקומו (י) יעל (ו) סמך ברכה (יא) שבירך בעה"ב: הגה (ז) (י) (יב) ונהגים להניח פתיח תמן במקום שימלאם הנוקד כדי שלא יהא נרכמו לנטלה (מהר"י צ"ח) (יג) ומיהו אם (ט) לא נתן לא עכנ דדעת כל אדם עם הברכה לנער אם נמלא. (כל ז):

תלג דיני בדיקת החמץ. ובו י"א סעיפים:

א הבריקה צריך שתהיה (ה) (ב) (א) לאור הנר ולא לאור הלבנה

שערי תשובה

מהר"י רובנשטרן סי' ה' שכתב לפרש דקיים הבריקה ר"ל היעול ולכן אינו מברך (וע"ש ששואל העמיק ל' הט"ו ממש ולא הזכיר שמו עליהם והגאון המשיך שם ליה כנראה שעדיין לא נחפשו אז ספר הט"ו. וכן מ"ש השואל על סי' תמ"ז הוא לקום מהט"ו וכמנע כאלו מפי עלמו אמרם ושרי ליה מאריה: [ג] ונהגים. ענה"ט ועיין מח"צ בשם שו"ת זרע אמת שהמניח פתיחין נכון לדקק שיהיו קטנים פחות מכית וספי' חל"ט כתב בשמו שיהיה מלקט פתיחים וקודם שדק כל החדרים וגם לא יטל הרגים שספר אחד מהפתיחים שקיץ א"ל לחזור ולבדוק כל החדרים וינטל ע"ש:

[ה] לאור הנר. ענה"ט ובהל"ט סי' קס"ב דעתו שיכול לבדוק בליל י"ג ובסימן קצ"ד כתב דמי שאין לו רק אכסדרה ללאורה נדקה ונדק בליל י"ג וינך ועיין בענין אכסדרה חמ"א ות"י ופשוט ש"י ח"ג סי' נ"ה ע"ש:

סגי נגשים ובעתים: אצל לא בשפחה כנענית. ח"י: (ז) ונהגים. והנהגים להניח יחירו שלא ייחור אלא חמץ קשה שלא יפרר וצמקום המשומר מפני התינוקות והעכברים: (ט) לא נתן. וכן ראוי לנהוג לכתחלה דחיישין שמא ייחשו צמקום שלא ימלא הנוקד ט"ו. והאר"י ז"ל כתב מנהג זה ויחיי' פתיחים והוא ע"פ סוד גדול. גם הסי' מיישב ומקיים שלא לנטל מנהג של ישראל וט"ו בשם תמים דעים כתב דמנהג נשים הוא ומהר"י כתב טעם למנהג וכן סי' נתן טעם לדבר ע"ש:

(ה) לאור הנר. ובליל י"ד ואף אם דק יוס י"ג לאור הנר צריך לחזור ולבדוק ליל י"ד. אכן אם דק ליל י"ג ונזכר היעול שלא להכניס עוד חמץ א"ל לבדוק עוד ח"י ע"ש. והלבוש והב"ח כתב דאף אם דק ליל י"ג צריך לחזור ולבדוק בליל י"ד. וסיים

משנה ברורה

(יא) שבירך בעה"ב. ואם לא שמעו ברכתו לכתחלה (ב) אין לשלחם לבדוק ומ"מ אם קשה לו לגמור הבריקה בעצמו (ט) יכול לבקש לאחר שייטעו ואותו י"י צ"ל לברך שכל הבריקה מצוה אחת היא וכבר בירך הבעה"ב (יב) ונהגים להניח. היינו חמץ קשה שלא יתפרר וגם במקום משומר מפני התינוקות והעכברים: (יג) ומיהו כו'. חולק ע"ז דאין כאן חשש ברכה לבטלה (י) וכן הוא המצוה לבדוק החמץ ולחפש אחריו שמא ימצא ואם לא ימצא אין בכך כלום והט"ו כתב עוד דהברכה קאי על מה שיבער למחר כדאי מה ששייר מאכילתו אלא שמהיום מתחיל ע"י הבריקה וכנ"ל כסימן תל"א וכן הסכימו (י"א) אחרונים לדינא ועיין בח"י שכתב (יג) דמ"מ אין כדאי לבטל מנהג של ישראל ועיי"ש שנתן טעמים להמנהג וגם האר"י ז"ל כתב מנהג זה ושיניח י"ד פתיחים אכן יש ליתור הרבה שלא יאבד אחד מן הפתיחין' ועיין בש"ח:

א (א) לאור הנר. ובליל י"ד שאז (ה) בני אדם מצויים בבתיהם ואור הנר יפה אז לבדיקה (ג) משא"כ ביום אין האור מנהיר כבלילה⁴ ותקנו הבריקה דוקא ע"י אור הנר שעל ידה יכול לבדוק גם בחורין וסדקין ואם הקדים ובדק יום י"ג לאור הנר (ג) צריך לחזור ולבדוק ליל

שער הציון

(ה) טעמו דהליכה" כוזו הוי הפסק וכדעת הפר"ח ועיין בחק יעקב בשם בית הלל: (ו) דבדיקת חמץ הוא דרבנן והימנוהו רבנן דרבנן: (ז) מ"א וחק יוסף ונהר שלום ומקור' וש"א: (ח) ח"י וא"ר ומקור': (ט) ע"ש והסכים עמו החק יוסף ודלא כח"י וכעין זה כתב ג"י רמ"א: (י) הגר"י וכ"מ מהגר"א: (יא) הגר"א והעמיק ג"כ הח"א וכן הביא הח"י בשם הראב"ד ולדעת הט"ו יותר טוב לכתחלה שלא להניח שמא (יב) ובפתיח תשובה הביא בשם עמק הלכה דכתיבם שהמנהג לכבוד ולנקות הבית מכל חשש חמץ קודם ליל י"ד יש למנהג זה יסוד מדינא עיי"ש (א) גמרא: (ב) רש"י ור"ן בשם הירושלמי: (ג) אחרונים:

איש מצליח

1. ולכתחילה אין לדבר או אפילו לצורך הבריקה (כה"ח אות טז): 2. ולדעת כמה מהגאונים (הובאו בחזו"ע עמ' מה) יש להחמיר בזה מדינא משום הפסק. ונכון לחוש לדבריהם לכתחילה. ועיין בכה"ח (אות יט): 3. ונכון להחמיר שלא לדבר עד שיאמר גם את הביטול של הלילה (כה"ח אות טא): 4. וכן עיקר. ואפילו התנות מרוחקת א"צ לחזור ולברך, שהכל מצוה אחת. ואם אין התנות שלו, יכין בברכה שמברך בביתו שלא לפטור את התנות, ויחזור ויברך על בדיקתה. ועיין מ"ש בסוף הספר: 5. וי"א שעל בעה"ב לברך (ע' בהערות איש מצליח שבסוף המשניב ח"ו סי' תקפו סק"ה), ולצאת מידי מחלוקת נכון שיברך בעה"ב ויבדוק מעט אחר הברכה, הערות: 1) עיין מ"ב סי' ח' סי"ק ל"ג ול"ד לענין טליח אם הליכה הוי הפסק:

ונסדרו בו שורות של חביות זו אצל זו עד שנתמלא כולו וחזורין ומסדרין שורות אחרות על התחתונות עד הקורה א"צ לכדוק אלא שורה העליונה ואחרת למטה ממנה דהיינו שורה על פני הרחוב של המרתף ולא על כל שפת המרתף אלא עליונה הרואה את הקורה ואת הפתח ואחרת למטה ממנה והיינו כשפותח הפתח השורה העליונה ושתחתיה דבאלו השתים רגילים להשתמש יין לסעודה ויש בהם חשש חמץ ולא יותר: **יב** בתי כנסיות ובתי מדרשות וודאי התנוקות מכניסין בהם חמץ כל השנה ומקרי מקומות שמכניסין בהם חמץ וחייב השמש לכדוק כדון אור לארבעה עשר ובכרכה ויבדוק כל המחבואים ובכל התיבות והשמענדרים ואם לא בדק בלילה יכול לכדוק ביום לאור החמה כי יש בהם ריבוי חלונות והוא כאכסדרה שאורה רב (ח"י סק"ג) ונלע"ד דלהתום שכתבו ריש פסחים לחד תירוצא דלכן הצריכו בדיקה כדי שלא יעבור בכל יראה א"צ ברכה לבדיקה בהכ"נ ובהס"ד שהרי אין להם בעלים מיוחדים מי שיעבור בכל יראה והוי לענין זה כבית של הפקר ואין לומר דהניזכר או השמש יעבור בכ"י דהא יכול לומר איסורא לא ניחא לי דליקני כדאמרינן בגמ' (נ"מ ל"ז): והחמץ הנמצא הוא הפקר גמור ולכל הדעות פשיטא שלא על כיוצא בזה היתה תקנת חכמים בבדיקה ולכן נ"ל שהשמש לא יברך אלא בודק בלא ברכה וגם כל חמירא א"צ לומר דהחמץ הזה א"צ ביטול ולא מהני ליה ביטול כיון שאינו שלו (כנלע"ד):

יג כתבו המור והש"ע סעיף י"א המכבד חדרו ב"ג בניסן ומכוין לכדוק החמץ ולבערו ונוהר שלא להכניס שם עוד חמץ אעפ"כ צריך לכדוק בלילה י"ד עכ"ל וזהו כמ"ש בסוף ס' הקודם דאעפ"כ שכבר בדקו כמו שהמנהג אצלינו מ"מ חייבין בעיקר בדיקה שתקנו אור לארבעה עשר וכתבו דצריך בלילה לכדוק היטב ולא רק לצאת ידי חובת בדיקה משום דע"י כיבוד לא נתבערו מה שבנוטות וצריך עתה לבדוק באור הנר בנוטות ובחורין ומדקין (מנ"א סק"ד) וזה לא שייך אצלינו שבודקין יפה יפה קודם הפסח ויש מי שאומר דווקא כשבדק ביום י"ג אבל כשבדק ליל י"ג א"צ לבדוק עוד בלילה י"ד (ח"י סק"ג) ותמיהני דכיון דלא עשה כתקן חכמים וודאי אינו מועיל ומחוייב לכדוק בלילה י"ד אם לא שבדק בלילה י"ג בכרכה דאו וודאי אינו יכול לברך עוד ולא עשה מצוה מן המוכתר (ואולי כן הוא כוונת הס"י):

יד וכתב רבינו הרמ"א דכל אדם צריך לכבד חדריו קודם הבדיקה עכ"ל משום דאין נבדקין יפה בלא כיבוד ומטעם זה נהגו ליקח לבדיקת חמץ נוצות כדי לכבד (מנ"א סק"ה) ואצלינו שרוחצין ונוררין עדיף יותר מכיבוד והכיסים או בתי י"ד של כנדים שנותנים בהם לפעמים חמץ צריכים בדיקה בלילה ולמחרת ולנערם יפה יפה וא"ר

בחורין ואוכלין ועוד ראנו רגילין לכבד החצר ועוד רעד הפסח ברוב השנים עדיין אצלינו זמן החורף ואין מצוי כלל שימצא חמץ בחצרות שאין אוכלין בחצר מפני הקור:

טו חור שבין יהודי לחבירו זה בודק עד מקום שידו מגעת וזה בודק עד מקום שידו מגעת והשאר מבטלו בלבו ודיו אבל ביטול צריך דשמא נתגלגל שם מעט חמץ ושבינו לבין אינו יהודי א"צ בדיקה כלל דשמא יאמר הא"י שהוא עושה לו כשפים ויבא לידי סכנה ולכן די בביטול ואע"ג דשלוחי מצוה אין נווקין היכא דשכיח הויקא שאני (ח'): ואין סומכין על הנם ומ"מ בוודאי חמץ צריך להוציאו ביום (ט"ז סק"ו) וכמדומה שהאידנא חייב לכדוק דבימינו לא יאמרו הא"י שעושה כשפים ויודעים שעוסק בדתו:

טז כותל שנשתמש בו חמץ בחורין ונפל ונעשה גל אפילו אינו גבוה ג' טפחים והכלב יכול לחפש שם מ"מ א"צ בדיקה תחתיו כיון שיש בוה סכנת עקרב וזהו במדינות החמים שלהם ואצלינו ליכא סכנה זו וחייב לכדוק ובמקום שנחשים מצויים ולא עקרבים ג"כ חייב לכדוק (מנ"א סק"ג) מפני שאין בנחש סכנה כמו בעקרב והא דחיישינן לסכנה אע"ג דשלוחי מצוה אינן נווקין ולא דמי להדין הקודם דשכיח הויקא דזהו כאדם ולא בעקרב דעקרב. לא מיקרי שכיח הויקא אמנם בכאן חיישינן שמא מכבר אבדה לו מחט במקום הזה ואחר שישלים בדיקתו שאינו עוסק עוד במצוה יחפש אחרי המחט ואז ישכנו העקרב ויבא לידי סכנה

ואין זה רק לענין ספק חמץ אבל כשיש וודאי ו אם אין עליו גובה ג' טפחים מחוייב להוציאו ע"י ג' ו החצינא באופן שלא יבא לידי סכנה ואם יש עליו גובה ג' טפחים מבטלו בלבו ודיו דהוי כמבוער ויש מי שאומר דגם כספק חייב לבער אלא שאין החיוב לאור הנר ובדיקה בדקדוק (נ"ח) אלא יבדוק לאור היום כל מה שיכול ובוודאי צריך בדיקה בלילה ולאור הנר והכל ע"י מרא וחצינא (כ"מ כמנ"א סק"ג) וכן מבואר מלשון רש"י (ח' ד"ה דנסל) שכתב אין מחייבין אותו לכדוק גל אבנים אלא למראית עין ולא להכניס ידו בניניהן עכ"ל דמבואר דלא מיפטר בלא בדיקה כלל: ו אם עובר על כל יראה כשנפל הגל על החמץ ולא ביטלו אם אין עליו ג' טפחים פשיטא שעובר אמנם ביש עליו ג"מ י"א שאינו עובר דהוי כמבוער וי"א דכיון שיכול לייטלו ע"י מרא וחצינא אינו כמבוער ועובר בכל יראה ולפ"ז אם לא ביטלו עד אחר זמן איסורו דאו אינו יכול לבטל חייב לפקח הגל לבערו ופשוט הוא שאם נפל עליו גל גדול שאין בידו לפקחו שאינו עובר דלא קרינא ביה שלך (מנ"א סק"ו) ולכן י"א דבכה"ג אם נמצא לאחר הפסח מותר לאכול וצ"ע (עמ"א ט"ז ו"י סק"ב וט"ז סק"ח):

יז מרתף של יין שמסתפקין ממנו לצורך סעודה